

ÒZBEKISTON VA YAPONYA MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMI FAOLYATINI BENCHMARKING TAQQOSLASH MODELI ASOSIDA ÒRGANISH

*Berdoq nomidagi Qoraqolpoq Davlat Universiteti
Sa'natshunoslik fakulteti.Psixologiya va Pedagogika
Kafedrası.Amaliy psixologiya yònalishi talabasi
Madaminova Nargiza Qurbanbayevna*

Annotatsiya:Òzbekiston va Yaponya Maktabgacha ta'lim tizimining òziga xos xususiyatlarni qiyoslash hamda òrganish.Òzbekistonda Yaponya maktabgacha ta'lim tizimini qòllash.Yaponiyadagi maktabgacha ta'lim tizimi bilan Òzbekistonning maktabgacha ta'lim tizimini taqqoslash.Rivojlangan davlatlar qatorida bòlish.

Аннотация:Сравнение и изучение особенностей системы дошкольного образования Узбекистана и Японии.Применение японской системы дошкольного образования в Узбекистане. Сравнение системы дошкольного образования Узбекистана с системой дошкольного образования Японии.Нахождение в числе развитых стран.

Kalit sòzlar: Òzbekiston, Yaponya, Sh.Mirziyoyev, Tokio, Froebel, Yokogoma, Tachikeva, Fuji.

Yangi davlat barpo etishimiz uchun ta'lim va tarbiyani eng avvalo uyda va boğchalarda berishimiz darkor.Kelajakda farzandlarimiz òqimishli bilimli bòlishi uchun ham maktabgacha ta'lim tizimini tashkillashtirishni tògri yòlga qòyishimiz kerak.Yangi Òzbekistonimiz kelajagi gullab yashnashi uchun rivojlanayotgan davlat Yaponiyadagi maktabgacha ta'lim tizimini tashkillashtirish yòlga qòyilmoqda.Hozirda bolaning qiziqishini inobatga olgan holda boğchadagi tarbiyachilar ham ma'lum darajada bilimga ega bòlishi talab qilinadi.

O'zbekiston Prezidenti 2017-2021-yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risidagi qarorni imzoladi. Hujjat matnini O'zA keltirdi.

O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasida ta'lim sohasini tubdan takomillashtirish, ta'lim sifatini oshirish, intellektual salohiyatli, jismoniy barkamol avlodni shakllantirish, aniq fanlarni chuqurlashtirib o'qitish va iqtisodiyotning turli sohalari uchun malakali kadrlarni tayyorlash ustuvor vazifalar sifatida belgilangan bo'lib, pirovardida bugungi davr talabiga javob bera oladigan ta'lim tizimni yaratish ko'zda tutildi.

"Respublika hududlarida 50, 70, 100, 120 va 150 o'ringa mo'ljallangan davlat va nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini qo'shimcha barpo etish orqali bolalarni maktabgacha ta'lim bilan bosqichma-bosqich to'liq qamrab olish, bolalarga maktabgacha ta'lim-tarbiya berishning muqobil turlarini amaliyotga joriy etishga qaratilgan kompleks dasturni ishlab chiqish va tasdiqlash".[1]

Hujjatga muvofiq, Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha 2017—2021-yillarga mo'ljallangan dastur, maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha 2017—2021-yillarga mo'ljallangan chora-tadbirlar rejasi, 2017—2021-yillarda maktabgacha ta'lim muassasalarini yangidan qurish, rekonstruksiya qilish va mukammal ta'mirlashning asosiy parametrlari, moliyalashtirish hajmi va manbalari, 2017—2021-yillarda maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash bo'yicha qisqa muddatli guruhlarini tashkil qilishning asosiy parametrlari tasdiqlandi.

Dasturning asosiy maqsadli vazifalari va yo'nalishlari etib quyidagilar belgilandi:

-ilg'or xorijiy tajribani hisobga olgan holda bolalarni har tomonlama intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlantirish sharoitlarini yaratish;

maktabgacha ta'lim sifatini oshirish, maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni maktabga sifatli tayyorlashni tubdan yaxshilash, ta'lim-tarbiya jarayoniga jahon amaliyotida keng qo'llaniladigan zamonaviy ta'lim dasturlari va texnologiyalarini joriy etish;

-maktabgacha ta'lim muassasalarida 5-6 yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash bo'yicha 6100 ta qisqa muddatli guruhni tashkil etish;

-zamonaviy pedagogik texnologiyalar va uslublarni inobatga olgan holda maktabgacha ta'lim muassasalariga pedagog kadrlarni tayyorlash va malakasini oshirishning o'quv reja va dasturlarini takomillashtirish;

-2200 ta maktabgacha ta'lim muassasasining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, shu jumladan qishloq joylarda maktabgacha ta'lim muassasalarini yangidan qurish, ularni zamonaviy talablarga javob beradigan inventar, jihoz, o'quv-metodik qo'llanmalar va multimediali vositalar bilan ta'minlash.

Davlatimiz rahbari O'zbekiston Respublikasi Davlat mustaqilligining 26 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutqida: "Maqsadimiz kelgusi 3-4 yilda mamlakatimizdagi bog'cha yoshidagi bolalarni maktabgacha ta'lim muassasalariga to'liq qamrab olishdan iborat va biz bunga albatta erishamiz", - deb ta'kidlagan edi. Shuni yana qo'shimcha tarzda aytishim mumkinki bog'cha yoshdagi bolalarning taffakkuri ancha rivojlanayotdan davr bolib hisoblanadi. Biz farzandlarimizni yetuk shaxs sifatida rivojlantirishimiz uchun ularning bog'cha yoshiga etibor berishimiz kerak bolib hisoblanadi. Yangi davlat Yangi O'zbekistonni rivojlantirish bu maktabgacha ta'limdan boshlanadi.

Maktabgacha ta'lim. Uzluksiz ta'lim tizimining birlamchi bo'g'ini hisoblangan ushbu soha har tomonlama sog'lom va barkamol bola shaxsini tarbiyalash va maktabga tayyorlashda g'oyat muhim ahamiyat kasb etadi. Lekin, tahlillar shuni ko'rsatdiki, oxirgi yillarda turli omillar ta'sirida maktabgacha ta'lim tizimida bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash borasida rivojlanish o'rniga, orqaga ketish holatlari, yil davomida maktabgacha yoshdagi bolalarni maktabgacha ta'lim muassasalariga qamrab olish ko'rsatkichlari o'sishi tendensiyasi kuzatilmadi. Aksincha, so'nggi 20 yil davomida davlat tasarrufidagi maktabgacha ta'lim muassasalari soni 45 foizdan ziyodroq kamayib, bugungi kunda

respublika bo'yicha bolalarning maktabgacha ta'lim bilan qamrab olinishi 30 foizni tashkil etdi.

Bugungi kunda O'zbekistonda 7 104 ta maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyat yuritadi, ulardan 5 604 tasi (79 foiz) — davlat, 63 tasi — idoraviy va 1 437 tasi (21 foiz) — nodavlat tashkilotlardir. Maktabgacha ta'lim bizning yurtimizda ham hozirgi davrda ancha takomillashib bormoqda.

Bo'g'chadagi sharoitlar ham bolaga qulay b'lishini ta'minlash ham bolaning yaxshi inson b'lib shakllanishida turtki b'ladi desak maqsadga muvofiqdir. Hozirda bizning yurtimizda Shavkat Mirziyoyev bo'g'chalarga katta e'tibor qaratmoqda. Uning 24 may kuni o'tkazilgan majlisda maktabgacha ta'lim tizimini tashkillashtirishga katta e'tibor qaratildi. Shu boisdan bu yoshda bolada aqliy jismoniy jihatdan faollik oshadi, biz esa bunday paytda bolaning qiziqishlarni e'tibordan chetda qoldirmasdan uni shakllantirish va y'lgga q'oyishimiz darkor, ya'ni unga bo'g'chada hamma sharoitlarni yaratishimiz bolaning ham aqliy ham jismoniy jihatdan so'g'lom va barkamol b'lib yetilishiga sharoit yaratadi.

Biz maktabgacha ta'lim tizimini takomillashtirish maqsada Yaponyaniki bilan solishtirgan holda o'rganib chiqamiz. Yaponiya maktabgacha ta'lim tizimi eng avvalo 1871 yil amerikalik ayollar rahbarligida Yokogomada, birinchi yapon bolalar bo'g'chasi 1894 yili Tokioda ochilga. Bunday paytda bu yaponyaliklar orasida bolani onadan erta ajratish g'oyasi unchalik mashxur b'lmagan. Birinchi b'lib Yaponiyada Froebel tipdagi bolalar bo'g'chasi Tokioda ochildi. Uning asosiy g'oyasi bolaning tashabbusi b'lgan.

"Bundan tashqari Yaponiyada eng avvalo kam ta'minlanganlarga bolalar bogchasi ochilgan. Keyinchalik oradan vaqt o'tib esa 1900 yilda maktabgacha ta'lim da milliy standartlashtirilgan rasmiy qonun qoidalar ishlab chiqildi. 1947 yilgi qonunga k'ra bolalar bo'g'chalari va bo'g'chalar boshlang'ich maktab tizimining bir qismiga aylandi. Bolalar bo'g'chalari So'g'lig'ini saqlash va ijtimoiy ta'minot vazirligining yurisdiktikasi ostidagi bolalar bo'g'chalarga aylantirildi, ammo 1960 yillarda ularning dasturlari bolalar bo'g'chalarinikidan farq qilishni t'xtatdi". [2]

Bolalar bog'chasida ta'limga ko'proq e'tibor beriladi, 3 yoshdan oshgan bolalar kuniga taxminan 4 soat bolalar bog'chasida bo'lishadi, ota-onalar yoki vasiylar bilan shartnoma tuziladi, dastur mavjud bo'lib, uning mazmuni sog'liqni saqlashni o'z ichiga oladi. aloqalar, atrof-muhit bilan tanishish, nutqni rivojlantirish va o'zini namoyon qilish. Hammasi bo'lib 15 mingdan ortiq bolalar bog'chalari mavjud bo'lib, ularning har birida 135 nafarga yaqin bola bor, har bir kattaga o'rtacha 20 nafar bola to'g'ri keladi.

Kunduzgi parvarish markazlari tarbiyalashga ko'proq e'tibor beradi. Go'daklar va maktabgacha yoshdagi bolalar birgalikda tarbiyalanadi, bu muassasalar kuniga 8 soat ishlaydi. Bolalar ushbu muassasalarga shahar hokimiyati tomonidan yuboriladi, to'lov ota-onalarning daromadiga bog'liq. Muassasalar faoliyatini belgilovchi normativ hujjatlar mavjud. Ishning mazmuni bolaga g'amxo'rlik qilish, hissiy barqarorlikni ta'minlash, sog'lig'iga g'amxo'rlik qilish, ijtimoiy aloqalarni tartibga solish, tegishli muhitni yaratish va boshqalar bilan tanishish, nutq va o'zini ifoda etishni rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Jami 23

mingga yaqin parvarishlash markazlari mavjud bo'lib, ularning har birida o'rtacha 75 nafarga yaqin bola, har bir kattaga 10 nafar bola to'g'ri keladi.

Yaponiyadagi maktabgacha ta'lim tizimidagi asosiy vazifalar bu bolalarning ijtimoiy munosabatlarni yaxshilash hamda ularga bilim va kònikmalarni berish, yòlda òzini qanday tutishi, òzidan kattalarga qanday munosabatda bòlishi kerakligi, insonlar bilan munosabat òrnatish haqida ularga òrgatiladi.

Davlat maktabgacha ta'lim ijobiy baholanadi: u boshqa bolalar bilan hamkorlik qilishga qodir, bòlmagan bolani tarbiyalashga yordam beradi. Shuningdek, gimnastika, suzish, musiqa, raqs, san'at va boshqalar bo'yicha qo'shimcha maktablar, shuningdek, ular birlashgan oliy o'quv yurtlariga o'qishga kirishga tayyorlanayotgan maktablarda xususiy bolalar bog'chalarini mavjud.

Maktabgacha ta'lim tizimida bolalarning adabiy ijodda an'anaviy yapon mashqlari, bolalarning tug'ilgan kunlari va an'anaviy mavsumiy va milliy bayramlarni nishonlash. Ko'pgina maktabgacha ta'lim muassasalari bolalarga baraban va nay chalishni o'rgatadi, ular marsh festivallarida ishtirok etishlari, shuningdek, raqamlar va kursiv "knan" ni o'rganishlari mumkin - bu ota-onalarning iltimosiga binoan amalga oshiriladi.

L.A.Paramonova va E.Yu.Protasova kitobida bolalar hayotini tashkil etish nuqtai nazaridan eng tipik bo'lgan Yaponiyadagi bolalar bog'chalaridan birining (120 nafar bola) ishi misoli tasvirlangan rasmni kòrishimiz mumkin".[3].

"O'quvchilar quyidagicha taqsimlanadi: 18 oygacha bo'lgan 12 nafar bola (ular bilan to'rt nafar o'qituvchi ishlaydi); 3 yoshgacha bo'lgan 20 ta bola (har biri 10 kishidan iborat ikkita guruh, uchta o'qituvchi va yordamchi). Qolgan bolalar yosh printsipligiga ko'ra (uch yoshli, to'rt yoshli, besh yoshli) 25-30 kishilik guruhlarga bo'linadi (har birida bitta o'qituvchi). Guruhlarning "Dandelionlar", "Baqalar" kabi nomlari bor. Kreslo o'rindiqlari kashta tikilgan, bolalar ularni uydan olib kelishadi.

Yaponiyada bolalar bog'chasida tarbiyachi bolalarga òzi mustaqil òynash maqsadida òyinchoqlarni yoyib berishadi.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalar o'yinchoqlarni yoyib, istaganicha o'ynashi mumkin. Ammo o'yin yakunida o'zlari yig'ishtirib, tarbiyachilarning rahmatini eshitishni istashar ekan. Bu holat boshlang'ich sinfda ham davom ettirilib, bunga ota-onalar hech qanday e'tiroz bildirmaydi. Bolani mehnatga o'rgatish yapon xalqining an'anasiga aylanib ulgurani holda bugun ularning ta'lim jarayoniga ham singib ketgan. Maktablar binosining har bir qavatida rakovinalar bo'lib, maxsus ilgichlarga har bir o'quvchining ismi tushirilgan matolar ilib qo'yiladi va darsdan so'ng bolalar ular vositasida sinf-xonalarni tozalab ketadilar. Hojatxona va zina, bino tashqarisi farroshlar tomonidan tozalanadi.

Maktabgacha ta'lim muassasidagi bola tarbiya va mazmuni sifati bog'chaning davlatga qarashli yoki xususiyligida emas balki aniq bog'chaning o'ziga, u joylashgan hududi va pedagogik jamoasiga bog'liq bo'ladi. Guruhlardagi bolalarning soni ham turlicha bo'lib, 8 nafardan 40-50 nafargacha bo'lishi mumkin. Yaponiyada maktabgacha tarbiya muassasalarida ish soatlari turlicha. Misol qilib aytganda, davlat bog'chalarini ikki xil

ko'rinishda bo'ladi – to'liq ish kunidan iborat bog'cha bo'lib, uning tartibiga ko'ra bog'cha har kuni va shanba (yarim kun) kuni qo'shilgan tarzda ishlaydi.

“Bolalarni nazorat qilmang, ularga haddan tashqari homiylik qilmang, ba'zan ular yiqilib, ozgina jarohat olishlari yaxshidir, bu ularga bu dunyoda qanday yashashni o'rgatadi. Menimcha, arxitektura bu dunyoni va odamlar hayotini o'zgartirishga qodir. Va bu bolalar hayotini o'zgartirishga urinishlardan biridir”. [4].

Yaponiyada maktabgacha ta'lim tizimining 80% dan ortig'i xususiy bolalar bog'chalari va bolalarga qarash markazlaridan iborat. Yaponiyada davlat va xususiy maktabgacha ta'lim o'rtasida katta farq yo'q. Ta'lim jarayonidagi tizim va yondashuv 2006 yil "Ta'lim to'g'risida" gi asosiy qonunga muvofiq xuddi shu tamoyillarga asoslanadi. Davlat yoki xususiy mulkdagi bolalar bog'chasida bolani boqish uchun to'lov faqat ota-onalarning daromadlariga bog'liq - oila daromadi qancha ko'p bo'lsa, bolalar bog'chasi uchun to'lov shuncha ko'p bo'ladi. O'rtacha ish haqi kam ta'minlangan oilalar uchun 100 dollardan badavlat oilalar uchun 500 dollargacha. Bolalar bog'chalari (parvarishlash markazlari) uchun bolaning yoshi ham muhimdir, bola qancha yosh bo'lsa, xarajat shunchalik yuqori bo'ladi. Ammo shunga qaramay, xususiy bog' uchun to'lov yanada yuqori va oylik to'lovdan tashqari, kirish to'lovi ham kiradi, u 1000 dollargacha ko'tarilishi mumkin.

Tokioning g'arbiy chekkasida joylashgan Tachikava shahridagi Fuji ikki yoshdan olti yoshgacha bo'lgan 600 nafar bolaga mo'ljallangan. Ushbu bino 10 yildan oshiqroq, ammo bir necha yil oldin uning mashhurligi Yaponiyadan tashqariga ham tarqaldi.

Umumlashtirgan holda shuni aytmoqchimanki, O'zbekiston va Yaponiya maktabgacha ta'lim tizimini dunyoning rivojlangan mamlakatlariga yetishish uchun ta'limni va tarbiyani bo'g'chadan boshlashimiz kerak. Xalqimizda "Bòladigan bola boshidan ma'lum" degan maqol bor shu bejizga aytilmagan. Biz maktabgacha ta'limga katta e'tibor berishimiz kerak. Uning ongi yaxshi rivojlanadi. Tafakkuri yaxshi rivojlanishi maktabgacha ta'lim dargohidan boshlanadi. Bo'g'chada bolalar har xil narsalarni kòradi va uni amalyotda ham bajarib kòrishi orqali uning bilish jarayonlari ancha rivojlanadi. Biz O'zbekistonga Yaponiya maktabgacha ta'lim tizimini olib kirsak biz ham rivojlangan mamlakatlar qatorida bòlamiz. Vatanimiz yanada gullab rivojlanadi deb o'ylayman. Hozirda O'zbekistonda Yaponiya konsepsiyasini qòllash borasida bir qamcha farmonlar va konferensiyalar bòlmoqda. Prezidentimiz hozirda bo'g'chaga katta e'tibor bermoqda. Ularga nima kerak bòlsa hammasi berilishi kerakligini ham aytib o'tdi. Hozirda xususiy bo'g'chalarda bolalarni hozirdan til bilsin degan maqsadda ingliz koreys rus tildagi bo'g'chalar ham ochildi. Ularning hammasida menimcha ta'lim va tarbiya jarayoni yaxshi deb o'ylayman. Davlat bo'g'chalarda ham shu tillar hozirda o'rgatilmoqda. Bizning ona vatanimiz rivojlanishi uchun biz yoshlar farzandlarimizga yaxshi ta'lim va tarbiya berishimiz va ularni komil inson qilib tarbiyalashimiz kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 8-oktabrdagi PQ-4857-sonli qarori tahririda — Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 09.10.2020-y., 07/20/4857/1357-son).

2.Paramonova Protosova 2001 yil:M;120 bet.

3.Paramonova, Protasova 2001: 122. -123]

4.Kiotodagi TEDx konferensiyasi:loyiha muallifi Takaxaru Tezuka nutqi: